

УДК 338.314.641.66

О. О. Олійник,

к. е. н., доцент кафедри фінансів та банківської справи,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

С. М. Роговий,

магістр, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

O. Oliinyk,

Ph. D, associate professor of finance and banking State Agrarian and Economic University, Dnipro

S. Rohovoi,

master, State Agrarian and Economic University, Dnipro

FINANCIAL CONDITION OF THE ENTERPRISE IN THE CONTEXT OF LIQUIDITY AND SOLVENCY

У статті розглянуто питання теорії та методики оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств щодо визначення фінансового стану як комплексне поняття, результатом якого є взаємодія всіх елементів фінансових відносин підприємства, що визначаються сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризуються системою показників, відображаючи наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Встановлено оптимальне співвідношення ресурсів у виявленні ступеня ризику під час ведення господарської діяльності, внаслідок чого особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємства, яку можна виявити тільки на підставі своєчасного фінансового аналізу. Визначено принципове значення оцінки фінансового стану підприємства як невід'ємної частини управлінських рішень, які вимагають чіткого розуміння інформації про його господарську діяльність. Окреслено підходи до встановлення ліквідності і платоспроможності підприємства як якісно-методичного рівня оцінки ефективності господарювання, на основі чого надається можливість розробляти управлінську складову, спрямовану на досягнення результативної діяльності та стабілізацію фінансового стану. На основі балансового методу виокремлено підхід до визначення показників ліквідності і платоспроможності як одних із важливих чинників, які характеризують фінансову стійкість підприємства за сучасних умов, що на сьогодні уможлиблює ставити конкретні цілі, аналізувати результати, виявляти відхилення від запланованих параметрів діяльності щодо розміщених ресурсів, які в короткий термін повинні перетворитися у високоліквідні активи.

The article deals with the theory and methodology of assessing the liquidity and solvency of enterprises to determine the financial state as a complex concept, the result of which is the interaction of all elements of the financial relations of the enterprise determined by a set of production and economic factors and characterized by a system of indicators, reflecting the presence, placement and use of financial resources. The optimal balance of resources in determining the degree of risk during the conduct of economic activity is established, as a result of which a timely and objective assessment of the financial state of the enterprise, which can only be detected on the basis of timely financial analysis, becomes of special significance. The fundamental importance of assessing the financial condition of an enterprise as an integral part of managerial decisions that require a clear understanding of information about its economic activity is determined. There are outlined approaches to establishment of liquidity and solvency of the enterprise as a qualitative and methodical level of estimation of efficiency of management, on the basis of which the opportunity to develop a managerial component aimed at achievement of productive activity and stabilization of financial condition is given. On the basis of the balance method, the approach to determining the indicators of liquidity and solvency, as one of the important factors that characterize the financial stability of the enterprise in modern conditions, is distinguished, which today makes it possible to set specific goals, to analyze the results, to detect deviations from the planned parameters of activity in relation to the allocated resources, which in short term should turn into highly liquid assets.

Ключові слова: фінансовий стан, ефективність, фінансова стабільність, ліквідність, платоспроможність, активи, пасиви, баланс, зобов'язання, управлінські рішення, фінансовий аналіз.

Key words: financial position, efficiency, financial stability, liquidity, solvency, assets, liabilities, balance sheet, liabilities, management decisions, financial analysis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах ринкової економіки гонитва підприємств за максимізацією прибутку нехтує класичним підходом до оперативної оцінки ліквідності і платоспроможності на основі аналізу статей фінансової звітності. В цьому разі порушується взаємозв'язок між наявними активами підприємства і джерелами їх формування, що призводить до передкризових та кризових ситуацій суб'єктів господарювання.

У виправленні таких ситуацій необхідним постає визначення обґрунтованості та дієвості управлінських рішень, які значною мірою залежать від результатів оцінки фінансового стану підприємства, зміст якої виходить за межі обчислення окремих коефіцієнтів і передбачає вивчення комплексу показників, зокрема стану активів та пасивів, які відображають різні аспекти діяльності кожного окремого підприємства. Внаслідок чого ефективна діяльність

підприємства потребує постійного моніторингу, досягненням якого буде результативність прийняття управлінських рішень. Отримання у повній мірі якісної інформації дає можливість проведення аналізу економічної діяльності як в цілому по підприємству, так і за окремими його підрозділами. Причому якісний аналіз має за мету процес залучення грошових потоків, оскільки їх рух векторно вказує на досягнення ефективного господарювання.

Сприймаючи те, що прийняття будь-яких фінансово-економічних рішень вимагає чіткого розуміння інформації про стан підприємства, то інформаційна складова, яка отримується в процесі аналізу фінансового стану, повинна бути направлена на виявлення і оцінку результатів діяльності підприємства, а з іншого боку, виявляти резерви та передумови сталого розвитку його підприємницької діяльності. Це вимагає певного підходу до оцінки ліквідності і платоспроможності підприємства на основі проведення оперативного моніторингу відповідних звітних показників діяльності, використовуючи балансовий метод за яким надається можливість встановити показники ліквідності і платоспроможності за певний період. Такий підхід попередить розвиток кризових явищ на підприємстві, і стане можливим тільки за умови систематичного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та здатності підприємства до подальшого розвитку. Така фінансово-аналітична інформація повинна отримуватися за результатами оцінювання фінансового стану підприємства.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Методичний та практичний підхід до визначення платоспроможності і ліквідності підприємств розглянуто в наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів, роботи яких тісно переплітаються з дослідженнями ними оцінки фінансового стану. Так теоретико-практичне підґрунтя методики оцінки ліквідності і платоспроможності підприємств досліджували М. Болюх, В. Вовк, В. Іваненко, В. Бугай, М. Лапішко, Є. Мних, Г. Панова, А. Поддєрьогін, Н. Давиденко, А. Дорошенко, А. Шеремет, В. Черкасов, Л. Лахтіонова, Є. Носова, М. Чумаченко, П. Роуз, Д. Уайтінг, Е. Хелферт та багато інших.

Відаючи належне великій когорті дослідників і не принижуючи їх внесок у розширення наукових пізнань з оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств, необхідно зауважити, що існує потреба визначення підходу до

оперативного розрахунку показників ліквідності і платоспроможності підприємств з точки зору балансового методу, виходячи з умов прискорення в отриманні управлінської інформації про фінансовий стан підприємства. Це дозволить оперативно визначати рівень ліквідності і своєчасно попереджувати ризик банкрутства.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є деталізація підходів до визначення ліквідності і платоспроможності підприємств, як якісно-методичний рівень оцінки ефективності їх господарювання, на основі чого надається можливість розробляти управлінські рішення спрямовані на досягнення результативної діяльності та стабілізації фінансового стану.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ефективна діяльність підприємства потребує фінансової оптимізації необхідних ресурсів і джерел їх формування, що має принципове значення при формуванні фінансової стратегії. Особливого значення тут набуває своєчасна і об'єктивна оцінка фінансового стану як потенційна можливість збільшення прибутку підприємства, що здійснюється на основі систематичного аналізу його платоспроможності та ліквідності в умовах допустимого рівня ризику. Останнє характеризується сукупністю виробничих факторів і системою показників, відображаючи наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів, що в умовах ринкової економіки є однією з ключових характеристик фінансової діяльності підприємства та однією із складових управлінського впливу на перебіг господарських процесів.

У контексті економічної теорії поняття "ліквідність" і "платоспроможність" передбачає між собою тісний взаємозв'язок, однак різнить за своїм змістом, чим спонукає широке коло наукових дослідників до різнобічних підходів з трактування сутнісних їх категорій.

Так одна група авторів визначає, що ліквідність та платоспроможність характеризує здатність перетворення фінансових активів у грошові кошти з метою своєчасного повернення зобов'язань, де ліквідність розуміється як здатність активу швидко перетворитись на грошові кошти, а платоспроможність — достатність коштів для погашення в будь-який момент усіх короткотермінових зобов'язань перед кредиторами [1, с. 170; 2, с. 37]. Автори дають зрозуміти те, що наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів повинно

бути достатньо для розрахунків з кредиторами.

В доповнення цьому, ліквідність характеризується спроможністю суб'єкта господарювання здійснювати розрахунки за своїми зобов'язаннями як за рахунок грошових коштів отриманих від операційної діяльності, так і за рахунок коштів отриманих від реалізації окремих елементів майнового комплексу підприємства [3].

Друга група авторів схиляється до балансової ліквідності і в цілому вбачають ліквідність станом активів та їх співвідношенням з поточними зобов'язаннями, що визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у гроші відповідає терміну погашення зобов'язань [4—8].

Такі визначення ліквідності надають можливість її відокремити від поняття платоспроможності підприємства, де платоспроможність означає наявність у підприємства фінансових можливостей для регулярного і своєчасного погашення своїх боргових зобов'язань при умові наявності у підприємства коштів [9, с. 59].

Узагальнюючи вищезазначене, під ліквідністю варто розуміти спроможність підприємства реалізувати активи й одержувати кошти для оплати зобов'язань, як відповідне співвідношення величини ліквідних активів і поточної заборгованості, тобто здатність активів підприємства швидко перетворюватись на грошові кошти. Звідси платоспроможність є здатністю підприємства в достатніх обсягах і вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями. В цьому випадку простежується взаємозв'язок між ліквідністю і платоспроможністю, по-перше — це відповідний пошук активів для погашення зобов'язань, по-друге — вчасне погашення таких зобов'язань. Відповідно до цього можна зробити узагальнення: платоспроможність залежить від ліквідності підприємства, тобто чим більш ліквідними активами володіє підприємство, тим вищий рівень його платоспроможності.

Отже, ліквідність і платоспроможність є одним із важливих показників які характеризують фінансову стійкість підприємства за сучасних умов. Адже на сьогодні неможливо ставити конкретні цілі, аналізувати результати, виявляти відхилення від запланованих параметрів діяльності без управління ліквідністю і платоспроможністю підприємства щодо розміщених ресурсів, які в короткий термін повинні перетворитися у грошові засоби задля безперервного фінансування виробничих процесів.

Відомо, що рівень ліквідності залежить від діяльності підприємства, де його активи і зобов'язання відіграють ключову роль у балансуванні між собою, і чим вище ступінь виконання зобов'язань, тим вищий рівень ліквідності підприємства. Це надає змогу вчасно відповідати за своїми борговими зобов'язаннями за допомогою ліквідних засобів і продовжувати безперервну діяльність, що й визначає платоспроможність підприємства.

У цьому випадку ліквідність є обов'язковою умовою платоспроможності, а моніторинг за дотриманням ліквідності, відноситься до невід'ємної функції фінансового менеджменту підприємства.

Отримання найбільш інформативних параметрів, що дають об'єктивну картину фінансового стану підприємства щодо змін, які відбуваються в структурі активів і пасивів, є основною метою аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства, і для досягнення такої мети необхідно вирішити основні завдання, а саме:

- своєчасно і об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства та виявити резерви його поліпшення;

- розробити конкретні пропозиції, спрямовані на більш ефективне використання фінансових ресурсів у зміцненні фінансового стану підприємства;

- спрогнозувати можливі фінансові результати і розробити модель фінансового стану при різних варіантах використання ресурсів.

Інструментарієм виконання таких завдань виступають загальновідомі економічні методи, які в умовах діяльності підприємства надають можливість приймати управлінські рішення, це методи вертикального та горизонтального аналізу, коефіцієнтний аналіз та аналіз грошових потоків, методи дискримінантного аналізу та ін. При цьому об'єднувальним чинником — інформаційною базою для здійсненні таких методів є бухгалтерський баланс, як основне джерело відображення розрахунку показників рівня ліквідності та строковості платежів підприємства, відповідно відображених в активі і пасиві балансу з метою порівняння їх групового складу (табл. 1).

Виходячи з таких позицій (табл. 1), баланс вважається абсолютно ліквідним якщо виконується таке співвідношення:

$$A_1 > P_1; A_2 > P_2; A_3 > P_3; A_4 < P_4 \quad (1).$$

Поточна ліквідність може свідчити про платоспроможність (+) або не платоспроможність (-) підприємства на найближчий період часу:

Таблиця 1. Баланс підприємства

Актив	Склад групи за рівнем ліквідності	Пасив	Склад групи за строковістю платежів
A ₁	найбільш ліквідні активи: грошові кошти та фінансові вкладення	П ₁	найбільш строкові платежі: поточна кредиторська заборгованість
A ₂	швидколіквідні активи: дебіторська заборгованість	П ₂	короткострокові пасиви: короткострокові залучені засоби
A ₃	повільноліквідні активи: товарно-матеріальні цінності	П ₃	довгострокові пасиви: довгострокові залучені засоби
A ₄	важколіквідні активи: необоротні активи	П ₄	стійкі пасиви: капітал і резерви

Джерело: узагальнено за [10, с. 423].

$$(A_1 + A_2) - (P_1 + P_2) \quad (2).$$

Перспективна (прогнозна) ліквідність — платоспроможність на основі порівняння майбутніх надходжень і платежів матиме вигляд:

$$A_3 - P_3 \quad (3).$$

В процесі діяльності підприємства виникають випадки тимчасової неплатоспроможності і фінансової нестійкості, що має таке співвідношення статей балансу:

$$A_1 > P_1; A_2 < P_2; A_3 > P_3; A_4 < P_4$$

при $(A_1 + A_2) < (P_1 + P_2)$ (4),

$$\text{або: } A_1 > P_1; A_2 < P_2; A_3 < P_3; A_4 < P_4$$

при $(A_1 + A_2) > (P_1 + P_2)$ (5).

Наступним моментом може бути посилення неплатоспроможності і фінансової нестійкості підприємства, де співвідношення статей балансу матиме вигляд:

$$A_1 > P_1; A_2 < P_2; A_3 < P_3; A_4 < P_4$$

при $(A_1 + A_2) < (P_1 + P_2)$ (6),

$$\text{або: } A_1 < P_1; A_2 > P_2; A_3 < P_3; A_4 > P_4$$

при $(A_1 + A_2) < (P_1 + P_2)$ (7).

При цьому критична неплатоспроможність і фінансова нестійкість підприємства буде виражена таким співвідношенням:

$$A_1 < P_1; A_2 < P_2; A_3 > P_3; A_4 > P_4 \quad (8).$$

Якщо підприємство має кризовий фінансовий стан, близький до банкрутства, то співвідношення статей балансу матиме вигляд:

$$A_1 < P_1; A_2 < P_2; A_3 < P_3; A_4 > P_4 \quad (9).$$

Таким чином, при визначенні рівня ліквідності підприємства використовуються показники балансу, які різняться набором ліквідних засобів, що використовуються для покриття зобов'язань. Залежно від того, які види засобів сприймаються для розрахунку, залежать підходи до визначення показників ліквідності. Звичайно, серед показників ліквідності провідним є коефіцієнт загальної ліквідності, як відношення оборотних активів до вартості усіх позикових коштів, що свідчить про розширення рамок їх використання в діяльності підприємства.

У цьому разі до ліквідності необхідно відносити і коефіцієнт критичної ліквідності, який дозволить на ряду з іншими визначати факторний вплив на діяльність підприємства, встановлюючи контури його платоспроможності. При цьому забезпечення платоспроможності підприємства насамперед залежить від нього самого, від його здатності адаптуватися до нестабільної ринкової середовища, проявляючи активність у виробничо-господарській діяльності, а також повно використовувати усі наявні резерви в покращенні свого фінансового стану щодо недопущення банкрутства.

Досліджуючи фінансовий стан підприємства, необхідно сприймати те, що існує і ряд факторів у забезпеченні його платоспроможності, до яких слід віднести:

- підвищення конкурентоспроможності на основі зростання продуктивності праці і зниження витрат виробництва;
- економія ресурсів;
- збільшення асортименту і якості продукції;
- сприяння інноваційній активності;
- зменшення кількості посередників в економічних зв'язках;
- підвищення якості управлінського персоналу та ділової активності.

У цілому стабільність фінансового стану підприємства досягається його ліквідністю та платоспроможністю, де основною стратегічною ціллю повинно бути інвестиційна привабливість, кредитоспроможність, задоволення інтересів власників у ефективному використанні коштів та здатність підприємства до реструктуризації.

Таким чином, аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства є формуванням інформації про чинники впливу на діяльність підприємства щодо управлінської впливу на перебіг виробничих процесів. У процесі проведення фінансового аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства важливим є визначення факторів, які обумовлюють їх зміну, до яких необхідно віднести розмір короткострокової заборгованості, структуру поточних боргів, надійність та платоспроможність кредиторів, напрями використання залучених коштів, структура оборотного капіталу підприємства та тривалість виробничого циклу.

**ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ
ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК**

Результат визначення оцінки ліквідності та платоспроможності виступає вагомим інструментом ідентифікації фінансового стану підприємства. Проведення розрахунків, які ґрунтуються на балансовому аналізі, допоможуть оперативного визначити негативний факторний вплив на фінансові результати та фінансовий стан у цілому. Основним завданням такого підходу є розподіл активів і пасивів на групи, залежно від рівня ліквідності та терміну повернення, і відповідно розрахунок та оцінка показників ліквідності із встановленням рівня платоспроможності підприємства. Звідси ліквідність і платоспроможність є складовими оцінки фінансового стану та визначення загрози банкрутства підприємства.

Література:

1. Вовк В. Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка / В. Вовк, В. Бугай // Галицький економічний вісник. — 2011. — № 3. — С. 169—173.
2. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Н.М. Давиденко // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 2. — С. 36—40.
3. Дорошенко А.П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / А.П. Дорошенко // Ефективна економіка. — 2010. — № 3. — Режим доступу: www.economy.nauka.com.ua
4. Лагун М.І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства / М.І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 2 (57). — С. 53—57.
5. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість — основні складові оцінки фінансового стану підприємства / В.С. Марцин // Економіка. Фінанси. Право. — 2008. — № 7. — С. 26—30.
6. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства / Ю.Ю. Журавльова // Фінанси України. — 2006. — № 1. — С. 116—121.
7. Ремньова Л.М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова фінансового менеджменту / Л.М. Ремньова // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 2 (32). — С. 87—95.
8. Ванева А.Р. Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства / А.Р. Ванева // Формування фінансових відносин в Україні. — 2006. — № 8 (63). — С. 52—61.

9. Науменкова С.В. Використання методів фундаментального аналізу в процесі оцінки фінансового стану підприємства / С.В. Науменкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. — 2012. — № 12. — С. 54—65.

10. Олександренко І.В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства / І.В. Олександренко // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 6 (156). — С. 419—426.

References:

1. Vovk, V. and Buhaj, V. (2011), "Liquidity and solvency: economic essence and expert assessment", *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 3, pp. 169—173.
2. Davydenko, N.M. (2005), "Liquidity and solvency as indicators of the efficiency of financial management of an enterprise", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 2, pp. 36—40.
3. Doroshenko, A.P. (2010), "Assessment of liquidity and solvency in the context of diagnosing the general financial condition of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, vol. 3, available at: www.economy.nauka.com.ua (Accessed 20 Sept 2018).
4. Lahun, M.I. (2006), "Methodological aspects of the solvency analysis of the enterprise", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 2 (57), pp. 53—57.
5. Martsyn, V.S. (2008), "Reliability, solvency and financial stability are the main components of the assessment of the financial condition of the enterprise", *Ekonomika. Finansy. Pravo.*, vol. 57, pp. 26—30.
6. Zhuravl'ova, Yu.Yu. (2006), "Essence solvency of the enterprise", *Finansy Ukrainy*, vol. 1, pp. 116—121.
7. Remn'ova, L.M. (2004), "Management of liquidity and solvency of an enterprise as a component of financial management", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 2 (32), pp. 87—95.
8. Vanieva, A.R. (2006), "Assessment of liquidity and solvency of the enterprise", *Formuvannia finansovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 8(63), pp. 52—61.
9. Naumenkova, S.V. (2012), "The use of methods of fundamental analysis in the process of assessing the financial condition of the enterprise", *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivs'koi systemy Ukrainy*, vol. 12, pp. 54—65.
10. Oleksandrenko, I.V. (2014), "Diagnostics of liquidity and solvency of the enterprise", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 6 (156), pp. 419—426.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2018 р.